

מדינת ישראל
משרד החינוך
מינהל חברה ונוער
אגף של"ח וידיעת הארץ

אני מאשים

בית פרומין, מרכז ז'ראר בכר, בית המשפט העליון, בניין הכנסת

"במקום זה, בו אני עומד... אין אני עומד יחידי; עמדי ניצבים כאן בשעה זו שישה מיליון קטגורים... אהיה על כן אני להם לפה ואגיז בשמם את כתב האישום הנורא"

(גדעון האוזנר, פתיחת דבר התובע במשפט אייכמן, מתוך: "משפט ירושלים")

בית המשפט העליון והכנסת, מתוך: ויקיפדיה; בית העם, מתוך: אתר מרכז ז'ראר בכר

מאת: עמית קלו

עיבוד ועריכה: רונית בין

עריכה לשונית: אפרת חבה

תשע"ז, 2017

רחוב הנביאים 30, בניין ארלדן ירושלים, 91911, טל': 02-5603190/1, פקס': 02-5602054
אגף של"ח וידה"א – inbalba@education.gov

קובץ זה מכיל קישורים גם לאתרים חיצוניים לאתרי משרד החינוך.
תוכן אתרים אלו, לרבות הפרסומות שבו, הוא באחריות בעלי האתרים ואינו באחריות משרד החינוך.

פנימי, לא להפצה

אני מאשים

בית פרומין, מרכז ז'ראר בכר, בית המשפט העליון, בניין הכנסת

"במקום זה, בו אני עומד... אין אני עומד יחידי; עמדי ניצבים כאן בשעה זו שישה מיליון קטגורים... אהיה על כן אני להם לפה ואגיז בשמם את כתב האישום הנורא"

(גדעון האוזנר, פתיחת דבר התובע במשפט אייכמן, מתוך: ["משפט ירושלים"](#))

מסלול הסיור מלווה את דרכו של גדעון האוזנר מהיותו יועץ משפטי לממשלה ותובע במשפטו של אדולף אייכמן. לימים היה חבר כנסת ואף שר (בלי תיק) בממשלה.

המסלול מתחיל ב"בית פרומין", משכנה הראשון של הכנסת, וממשיך אל "מרכז ז'ראר בכר" – המקום שבו התקיים משפט אייכמן. משם נעבור לבית המשפט העליון ולבניין כנסת ישראל.

גדעון האוזנר במשפט אייכמן, מתוך: [ויקיפדיה](#)

[גדעון האוזנר](#) נולד בלבוב – אז באימפריה האוסטרו-הונגרית, לאחר מלחמת העולם הראשונה חלק מפולין. בלבוב למד בבית ספר יסודי עברי. ב-1927 עזבה משפחתו את פולין, עלתה לארץ ישראל והשתקעה בתל-אביב.

האוזנר למד בגימנסיה הרצליה והצטרף לשורות ההגנה. את השכלתו האקדמית רכש באוניברסיטה העברית, שם למד פילוסופיה, ובבית הספר הגבוה למשפט בירושלים. במלחמת העצמאות נלחם בחטיבת עציוני, ולאחר מכן שירת בתפקיד תובע

צבאי ונשיא בית המשפט הצבאי. לאחר שעזב את הצבא, היה

מרצה באוניברסיטה העברית לדיני עסקים ופעיל במפלגה הפרוגרסיבית. האוזנר התמנה לתפקיד היועץ המשפטי לממשלה ב-1960.

גולת הכותרת של כהונת האוזנר כיועץ משפטי לממשלה הייתה הופעתו במשפטו של אדולף אייכמן ב-1961 כתובע ראשי מטעם המדינה.

גדעון האוזנר היה פעיל במפלגה הפרוגרסיבית ואחר כך במפלגה הליברלית העצמאית וייצג אותה בכנסות הששית-התשיעית, וב-1972-1974 היה שר בלי תיק בממשלה.

אחרי שפרש מפעילות פוליטית, התרכז האוזנר בהנצחת השואה. הוא מונה ליושב ראש המועצה העולמית של "יד-ושם", הרצה בכנסים על השואה בארץ ומחוצה לה וחיבר ספר על משפט אייכמן.

פרטי המסלול

משך זמן המסלול : 4 שעות (כולל הליכה).

אורך המסלול : 2.5 ק"מ.

נקודת התחלה : "בית פרומין", רחוב המלך ג'ורג' 24.

נקודת סיום : הכנסת, דרך רוטשילד, גבעת רם.

מגבלות : **בית המשפט העליון** סגור לביקורים בחול המועד סוכות ופסח.

דגשי בטיחות : שימת לב בחציית הצומת הגדול בשדרות בן צבי.

אין לטפס על מעקה ההפרדה שמול הכנסת.

דרגת קושי : קל, אינו בר-נגישות .

ציוד מיוחד : אין.

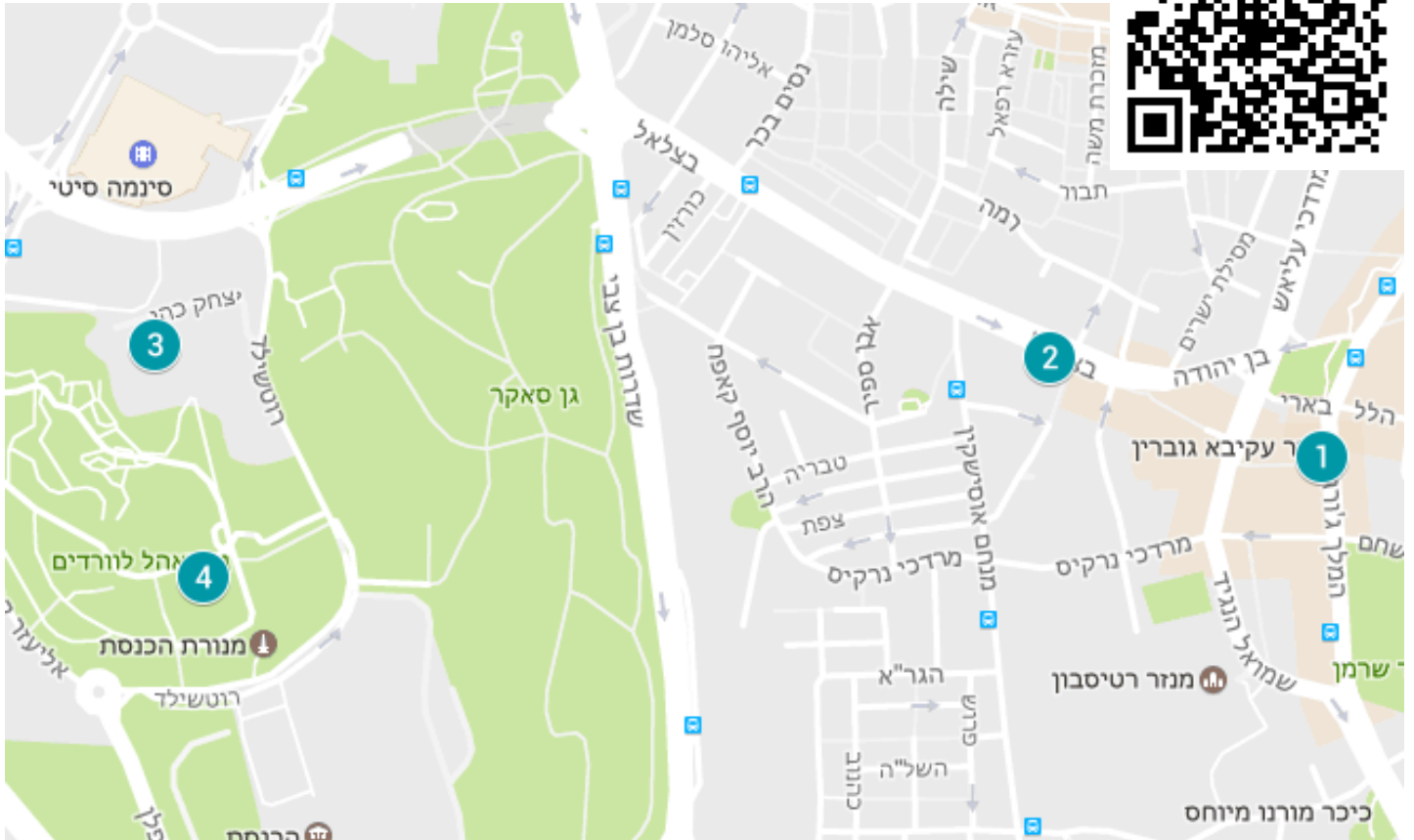
אתרים בתשלום : אין.

תיאור ההליכה במסלול

המסלול מתחיל ב"בית פרומין" (1), ברחוב המלך ג'ורג' 24 – משכנה הראשון של הכנסת. משם נרד דרומה עד לרחוב ש"ץ, נפנה בו לכיוון צפון-מערב (ימינה), נחצה את רחוב שמואל הנגיד עד רחוב בצלאל ונתקדם על המדרכה הדרומית עד "מרכז ז'ראר בכר" (2) בבית מספר 24. נלך עד לצומת הרחובות בצלאל ובן צבי, נחצה את הצומת הגדול וניכנס לשביל בגן סאקר המקביל לרחוב שדרות יצחק רבין. מכאן נבחר באחת משתי אפשרויות: **א.** לפנות לכיוון דרום (שמאלה), לשביל ההליכה הראשון. **ב.** להמשיך עד לרחוב יואל זוסמן ולפנות בו דרומה (שמאלה) ואז מזרחה (שמאלה) לרחוב שער המשפט וללכת בו עד **בית המשפט העליון** (3). מבית המשפט נלך לכנסת באחת משתי דרכים: **א.** ב"מעבר הכנסת" – שביל ישר המחבר בין בית המשפט לכנסת. **ב.** מבית המשפט העליון נחזור אל רחוב יואל זוסמן, נפנה דרומה (שמאלה) ונמשיך עם הרחוב, ששמו משתנה לאליעזר קפלן, ובו נמשיך עד ל"כיכר יק"א". בכיכר נפנה מזרחה (שמאלה) לרחוב רוטשילד ונלך בו מטרים ספורים עד למנורה שברחבת הכנסת (4).

מפת המסלול

מתוך: גוגל המפות שלי

תיאור האתרים שבמסלול

"[בית פרומין](#)" – הכנסת הישנה (1), רחוב המלך ג'ורג' 24

"בית פרומין" שימש משכנה הזמני של הכנסת בשנים 1950-1966 ופעלו בו הכנסות הראשונה עד השישית.

"[בית פרומין](#)", מתוך: ויקיפדיה

הבניין נקרא על שם משפחת פרומין, שבנתה את הבית לפני מלחמת העצמאות כבניין מגורים שבקומת הקרקע שלו שורת חנויות. את הבניין תכנן האדריכל ראובן אברם בהשראת [הסגנון הבינלאומי](#) של שנות השלושים.

מיקומה של הכנסת ברחוב ראשי במרכז העיר עורר בעיות אבטחה. בעת קיום ישיבות, נחסם לתנועת תחבורה רחוב המלך ג'ורג' בקטע הסמוך לבניין ונגרמה הפרעה רבה לתושבי העיר.

בעת ההפגנה נגד הסכם השילומים בשנת 1952, יידו מפגינים אבנים על הבניין. האבנים נפצו חלונות וחדרו לאולם המליאה. ב-29 באוקטובר 1957, זרק משה דואק

[רימון יד לשולחו הממשלה](#) וגרם לפציעתו הקשה של משה שפירא, שר הדתות, ולפציעתם באורח קל של ראש הממשלה, דוד בן-גוריון, ושל השרים גולדה מאיר ומשה כרמל. להתקפה זו קדמו כמה

[מוזאון הכנסת, בקרוב](#)
– ערוץ הכנסת, מתוך:
ויקיפדיה

התקפות: בשנת 1951, ניסתה מחתרת דתית קיצונית, "ברית הקנאים", לפגוע בכנסת כמחאה על גיוס חובה של נשים לצה"ל, וב-1949 חדר אברהם צפתי, עולה חדש מאירן, למשכנה הזמני של הכנסת בבניין קולנוע "קסם" וניסה לפתוח באש מתת-מקלע סטן על חברי הכנסת ועל חברי הממשלה. סדרני הכנסת השתלטו עליו לפני שהספיק לפתוח באש והוא התגלה כאדם

מעורער בנפשו. בעקבות האירוע, בשנת 1958, הוקמו היחידה לאבטחת אישים של השב"כ ומשמר הכנסת.

גדעון האוזנר התמנה לתפקיד [היועץ המשפטי](#) לממשלה ב-1960. במשך שנים, שררה אי-בהירות בסוגיית חלוקת הסמכויות בין שר המשפטים והיועץ המשפטי לממשלה. זו עלתה במלוא חריפותה במחלוקת שנתגלעה בין האוזנר לבין ראש הממשלה דוד בן-גוריון ושר המשפטים דב יוסף. אלו תבעו מהאוזנר להעמיד לדין את העיתונאי אליעזר לבנה בהאשמה הקשורה כביכול בקריה למחקר גרעיני בדימונה. האוזנר מצא כי אין בסיס עובדתי לבקשתו של שר המשפטים וסירב. הדבר עורר משבר חוקתי בדבר עצמאותו של היועץ המשפטי לממשלה. ועדה בלתי-תלויה, בראשות השופט שמעון אגרנט, פסקה חד-משמעית כי עמדתו של האוזנר בדבר עצמאותו המוחלטת של היועץ המשפטי לממשלה צודקת. קביעה זו עומדת בתוקפה עד היום ומשמשת אבן יסוד במשפט החוקתי בישראל.

עוד נקבע כי קביעת היועץ המשפטי לממשלה בדבר המצב המשפטי בכל שאלה היא אשר תנחה את כל רשויות המינהל במדינה, וכי הוא אחראי הן למערכת התביעה הכללית והן לצד המשפטי של מערכת המינהל בכלל. האוזנר הוא שבעמידתו האיתנה הביא לכך שהיועץ משפטי לממשלה איננו חושש להעמיד לדין אישי ציבור במקרה הצורך, גם אם מדובר בבכירים ביותר במערכת.

ב-11 באוגוסט 1966, נערכה ישיבת הכנסת האחרונה ב"בית פרומין". משם עברה הכנסת למשכנה החדש בגבעת רם. בגן ירוק סמוך ל"בית פרומין", "גן המנורה", הוצבה מנורת הכנסת בשנת 1956. כאשר נחנך משכן הכנסת בגבעת רם, הועברה המנורה ל"גן הורדים".

בית העם – "מרכז ז'ראר בכר" (2), רחוב בצלאל 11

משפט אייכמן, מתוך: ויקיפדיה

"מרכז ז'ראר בכר" הוא מרכז למופעי תרבות ואמנות בתחומי תאטרון, מוזיקה, בידור ומחול. המרכז שוכן "בבית העם" – שפעל בירושלים טרם מלחמת העולם הראשונה.

בשנות הארבעים של המאה ה-20, רכשה הקרן הקיימת את המגרש ברחוב בצלאל. האדריכל א' הופמן תכנן את המבנה המקורי, והבנייה החלה טרם קום המדינה, אך נפסקה בשל מלחמת העצמאות ובשל המצור על

ירושלים. המבנה עמד שומם וריק שנים רבות.

בשנת 1955, הועבר בית העם לידי עיריית ירושלים. העירייה הזמינה את האדריכל דוד רזניק להשלים את המבנה ולהתאימו לייעודו החדש. ב-1961 הושלמה בנייתו והתאפשר לקיים בו את משפט אייכמן בה בשנה.

גדעון האוזנר, בהיותו היועץ המשפטי לממשלה, שימש תובע במשפט אייכמן. נאום הפתיחה שלו במשפט היה לאחד מנכסי צאן וברזל של מדינת ישראל ושל העם היהודי:

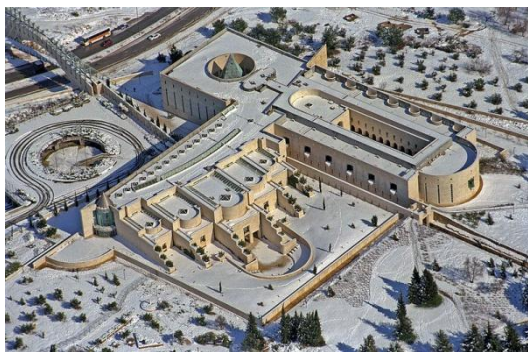
גדעון האוזנר במשפט אייכמן, מתוך: יוטיוב

במקום זה, בו אני עומד לפניכם, שופטי ישראל, לצד קטגוריה על אדולף אייכמן – אין אני עומד יחידי; עמדי ניצבים כאן, בשעה זו, שישה מיליון קטגורים. אך אין הם יכולים לקום על רגליהם, לשלוח אצבע מרשיעה כלפי תא הזכוכית ולזעוק כלפי היושב שם: אני מאשים. מפני שעפרם נערם בין גבעות אושוויץ ושדות טרבלינקה, נשטף ביערות פולין, וקבריהם פזורים על פני אירופה לאורכה ולרוחבה. דמם זועק, אך קולם לא יישמע. אהיה על כן אני להם לפה ואגיד בשמם את כתב האישום הנורא. (מתוך: ויקיצטוט)

בתחילת שנות השמונים של המאה ה-20, שיפצה הקרן לירושלים את המבנה באמצעות תרומת מיליונר צרפתי ובתכנונו של האדריכל דוד רזניק, ומאז נקרא הבניין על שם בנו של התורם, ז'ראר בכר.

בית המשפט העליון הוא הגוף העומד בראש ההיררכיה של הרשות השופטת, והוא המוסד השיפוטי הגבוה ביותר של מדינת ישראל. תפקידו העיקרי של בית המשפט העליון הוא לדון בערעורים על פסיקות שנתנו בתי המשפט המחוזיים ולשמש בית משפט גבוה לצדק בערכאה ראשונה.

בבית המשפט העליון מכהנים כיום 15 שופטים, הנבחרים על-ידי הוועדה לבחירת שופטים. כהונת שופט בבית המשפט העליון נמשכת עד פרישתו בגיל 70, אלא אם חדל לכהן קודם לכן.

בית המשפט העליון, מתוך: ויקיפדיה

משכנו של בית המשפט העליון הוא בירושלים, אך תחום שיפוטו כולל את כל מדינת ישראל. בנוסף, הוא מוסמך לדון בנושאים פלייליים ואזרחיים (בעיקר של אזרחים ישראלים) הקשורים בשטחי יהודה ושומרון וכן בפעולות המדינה בשטחים אלה.

האדריכלות של בית המשפט העליון מתבססת על שלושה

רבדים: הרובד המקומי (העיר ירושלים), הרובד הלאומי-

היסטורי-תרבותי (התנ"ך והמקורות היהודיים) והרובד האוניברסלי (משפט צדק). את מבנה בית המשפט העליון תכננו האדריכלים רם כרמי ועדה כרמי-מלמד. בהצעתם הם הגדירו כי: "ייעודו של הבניין בפיאור החוק מומחש באמצעות היחס אל העבר ואל הזיכרון המתמיד בזמן; כי ביחס לזיכרון האורבני עתיק היומין של ירושלים – אין אנו יותר מעוברי אורח, טיילים מזדמנים בהיסטוריה גדולה... את ההרגשה הזו ניסינו ליצור בתוך הבניין, במסלול ההליכה של הקהל." (עדה כרמי-מלמד ורם כרמי [2001], "בית המשפט העליון, ירושלים", בתוך: רם כרמי [עורך], **אדריכלות לירית**, תל-אביב: משרד הביטחון, עמ' 256)

הכנסת (4), רחוב רוטשילד

טקס חנוכת הכנסת, מתוך: אתר הכנסת

הכנסת היא בית המחוקקים והנבחרים של מדינת ישראל. במערכת האיזונים שבין רשויות השלטון, הרשות המבצעת, הממשלה, שואבת את כוחה ואת סמכויותיה מהכנסת, וזו מפקחת עליה תמידית. הרשות השופטת, הכוללת את מערכת בתי המשפט, פועלת לפי חוקים שחוקקה הכנסת, ובסמכותה לפרשם. לעתים, מפעילה הרשות השופטת ביקורת שיפוטית על חוקי הכנסת.

תפקידיה העיקריים של הכנסת הם קביעת הנורמות הנוהגות במדינה באמצעות חוקים ופיקוח על הממשלה באמצעים שונים העומדים לרשותה, ובהם אישור חקיקת משנה, הצעות אי-אמון, שאילתות, דיונים ועוד.

בתאריך 20.11.1978, התנהל בכנסת דיון בעניין "מניעת ההתיישנות של פשעי הנאצים". גדעון האוזנר, כחבר כנסת מטעם המפלגה הליברלית העצמאית, השתתף בדיון. עיקר החקיקה היה לא לאפשר לפשעי נאצים

להתיישן. האוזנר קרא לממשלת גרמניה בבקשה שאף היא לא תיתן יד להתיישנות פשעי הנאצים ובכך תמנע מנאצים שהסתתרו את האפשרות לצאת ממחבואם ללא פחד, פטורים מענישה:

טקס חנוכת הכנסת, מתוך: יוטיוב

אין זה חשוב כלל כמה נאצים יועמדו לדין אחרי ה-31 בדצמבר 1979, שהוא תאריך סיום ההליכים לפי החוק הקיים בגרמניה הפדראלית. רבים בוודאי ייהנו מהחנינה הכללית הזאת ויוכלו להגיח ממקומות מחבואם, לצוף שוב על פני השטח ולחזור לחיות כאזרחים מהוגנים. כנגד רבים אין כל חקירה או הליכים התלויים בגרמניה; ביניהם, למשל, אדולף אייכמן. אלמלא הקדימה ישראל ופעלה להעמדתו לדין, הייתה ההתיישנות חלה גם עליו. לא היה נגדו תיק חקירה אצל שלטונות התביעה הפדראלית. אולם אפילו אם לא רבים יהיו הנאצים שיהנו מן המחילה של ההתיישנות, ואפילו אם לא יהיה אף אחד כזה, אסור עקרונית להשלים עם מציאות שבה לפשעים אלה דין אחד עם פשע רגיל. לכן חייבים כל האנשים בעלי המצפון בעולם להתקומם נגד החלת ההתיישנות, ופשעי הנאצים צריכים לנצח להיחשב כפשעים שאין עליהם מחילה. [\(דברי גזעון האזנה, מניעת התיישנות פשעי הנאצים, דברי הסיעות, מתוך: פרוטוקול הכנסת, ישיבה קנ"ו,](#)

עמ' 244)

מנורת הכנסת

"מנורת הכנסת" היא אנדרטת ברונזה שאנשים שונים, בהם חברי הפרלמנט הבריטי, העניקו למדינת ישראל הצעירה בשנת 1956, והיא מעשה ידיו של בְּנוֹ אֶלְקָן, אמן יהודי-בריטי ממוצא גרמני. אלקן עמל על המנורה במשך שש שנים. המנורה מציגה כשלושים אירועים, ביטויים, דמויות ומושגים מכוננים בתולדות עם ישראל ונחשבת ל"ספר לימוד" ויזואלי של ההיסטוריה היהודית לדורותיה.

ביבליוגרפיה מומלצת

- ארנדט, חנה (1965), **אייכמן בירושלים – דו"ח על הבנאליות של הרוע**, תל-אביב: בבל (מהדורה נוספת ב-2000).
- גורי, חיים (2001), **מול תא הזכוכית**, בני ברק: הקיבוץ המאוחד.
- האוזנר, גדעון (1980), **משפט ירושלים**, בית לוחמי הגטאות (מהדורה מורחבת מ-2011).
- הראל, איסר (1975), **הבית ברחוב גריבלדי**, תל-אביב: זמורה-ביתן.

קישורים אינטרנטיים נוספים

- **אדריכלות בית המשפט העליון** – שיחה עם מיכה לוין, מינהל חברה ונוער, קובץ וורד.
- **התפיסה של אייכמן** – סדרת המערכת 2, לוגי, יוטיוב, 25 דק'.
- **משפט אייכמן** – יוטיוב, 7 דק'.
- **משפט אייכמן בירושלים** – יד-ושם.
- **נאום הפתיחה של גדעון האוזנר במשפט אייכמן** – ויקיפדיה.
- שילה הטיס-רולף, **משכן הכנסת בגבעת רם – תכנון ובנייה**, **קתדרה**, 96, יולי 2000, עמ' 170-131.
- שלמה הטיס רולף, **תכנון הכנסת: תוספות ותיקונים**, **קתדרה**, 105, ספטמבר 2002, עמ' 180-171.